

חולין עד

משה שווערד

1. תלמוד בבלי מסכת חולין דף עג עמוד ב

אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן: הכל מודים שמיתה עושה ניפול, ואין שחיטה עושה ניפול

2. רש"י מסכת חולין דף עג עמוד ב

שמיתה עושה ניפול - אבר המדולדל בבהמה ומתה המיתה מפלת אותו ואינו טמא כאבר מן הנבלה אלא כאבר מן החי והפרש יש ביניהם דאמרינן בהעור והרוטב (לקמן / חולין / דף קכח): אבר מן החי בשר הפורש ממנו טהור דאין מטמא אלא כשהוא אבר שלם בשר גידים ועצמות אבל נבלה כזית ממנה טמא אב הטומאה.

3. ספר שחיטת חולין

דף ע"ד ע"א

חל עליו שם איסור "אבמה"ח" והא דאינו מטמא עדיין משום טומאת אבמה"ח כ"ז שהוא מחובר היינו דילפינן מקרא ד"כי יפול" דעד שיפול אינו מטמא (וכדאיתא לקמן בדף קכ"ז ע"ב) אבל באמת גם קודם מיתת הבהמה כבר חל עליו איסור אבמה"ח לאכילה כיון דניתק חייתו מהבהמה [ועיין בחזו"א יור"ד סי' ג']

בגדר מיתה ושחיטה עושה ניפול

גמ': אמר רבא מנא הא מילתא דאמור רבנן מיתה עושה ניפול, שחיטה אינה עושה ניפול. והנה יש לחקור בהא דאמרינן דמיתה עושה ניפול, אי ר"ל דבאמת כל אבר המדולדל גם קודם מיתת הבהמה כבר

סק"ד דנקט דאם נטרפה הבהמה לאחר שנתדלדל האבר, דאין האבר נאסר משום טריפה כיון דנפסק חייתו מהבהמה. ולפי"ז נמצא דהא דאמרינן דאם מיתה עושה ניפול חשיב אבמה"ח, דאין הכונה דעצם המיתה מפילה האבר ונעשה אבמה"ח, אלא ר"ל דבעצם גם קודם המיתה כבר חלה על האבר המדולדל שם אבמה"ח ואין מיתת הבהמה כוללת אותו האבר, אלא אדרבה נתחדש בהך קרא דדוקא מיתה עושה ניפול אבל שחיטה אינה עושה ניפול, ר"ל דאע"ג דכבר חל על האבר שם אבמה"ח לאכילה, מ"מ שחיטת הבהמה כוללת ופועלת להתיר גם את האבר המדולדל מאיסור אבמה"ח שבו [וכ"כ לבאר בספר זכר יצחק ח"א סי' ל"ג].

אבל באמת אפשר לפרש ענין מיתה עושה ניפול באופן אחר, דבאמת קודם מיתת הבהמה לא חל שם אבמה"ח על אותו אבר המדולדל משום דמחובר לגוף הבהמה, אלא דנתחדש בהך קרא דהמיתה מפלת האבר וחל עליו שם אבמה"ח רק לאחר מיתת הבהמה ואפ"ה שחיטה אינה עושה ניפול, כיון דבזמן השחיטה עדיין לא מתה [וכדאיתא לעיל דף ל"ח ע"א] א"כ שפיר פועלת השחיטה גם על האבר דחשיב עדיין כחלק מכללות הבהמה.

4. רש"י מסכת חולין דף עד עמוד א

אין בהם - איסור לאו של אבר מן החי. אלא מצות פרוש - בעלמא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אלמא אין שחיטה עושה ניפול.

5. תוספות מסכת חולין דף עד עמוד א

אין בהם אלא מצות פרוש בלבד - וקרא דברייתא אינו אלא אסמכתא בעלמא וא"ת וכיון דמדאורייתא שרי באכילה אמאי נקט בברייתא דלעיל (דף עג). לא אם טיהרה שחיטת טרפה אותה ואת האבר המדולדל בה מה שייך שם להזכיר אבר מדולדל דשרי אף באכילה וי"ל דה"ק אבר המדולדל בה גזרו ביה רבנן איסור אכילה ולא גזרו שלא תהא שחיטה מטהרתו כמו עובר דבר שאינו גופה.

6. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה ו

בשר המדולדל בבהמה ואבר המדולדל בה אם אינו יכול לחזור ולחיות אע"פ שלא פרש אלא אחר שנשחטה אסור ואין לוקין עליו, ואם מתה הבהמה רואין אותו כאילו נפל מחיים, לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי, אבל היכול לחזור ולחיות אם נשחטה הבהמה הרי זה מותר.

7. מגיד משנה הלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה יא

ודע שדעת רבינו שאע"פ שאין בהן מלקות כשנחתכו אחר שחיטה הרי הן אסורין מן התורה ואין איסורן מדבריהם בלבד אלא הרי הן כחצי שיעור דאתו מריבוי ואין לוקין עליו. ומש"ל דאמר רבי יוחנן אין בהן אלא מצות פרישה פירושו שהן אסורין מן התורה ואין בהן מלקות אבל הוא מצוה לפרוש מאכילתו. וכבר פסק רבינו למעלה בדין האבר המדולדל באותן בעיות שלא נפשטו בגמ' לחומרא כדין תיקו דאיסורין דאורייתא וכן היא כוונתו ונראית לי עיקר ששם אמרו בגמ' גבי האבר המדולדל שנחתך אחר שחיטה אכלו לזה אינו לוקה ואין לשון זה נאמר באיסורין של דבריהם. ועוד מתבאר יותר בגמרא בדין אבר העובר שנחתך אחר שחיטה שהוא אסור מן התורה. אבל יש מן המפרשים שפירשו אין בהן אלא מצות פרישה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וחלקו בין אבר המדולדל לאבר העובר שהוא אסור מן התורה. ובהשגות כתב כאן בדין אבר העובר שנחתך אחר שחיטה שכתב רבינו אינו לוקה א"א זה שבוש שהרי אמר למעלה אפ"ל החזירה וכו'. ומה שכתב שרבינו אמר למעלה אפילו החזירה וחתכו אחר שחיטה לוקה לא עיין בדבריו שלא כתב רבינו למעלה לוקה אלא נאסר וכבר ביארתי כוונתו שהוא סבור שאסור מן התורה ואין בו מלקות והבאתי ראיה לדעתו ז"ל:

8. ספר שערים מצוינים בהלכה

שאיין לוקין עליו. ועי' בפר"ח (סי' סב סק"ז) דהא ליתא דכיון דמרבין ליה לאיסורא אמאי לא מרבין ליה למלקות נמי, וחצי שיעור שאני דכתיב ביה אכילה, ואין אכילה פחות מכזית וכו', ומפרש שהרמב"ם ס"ל משום דאתו תרי עניני מריבויי דהיינו דין אבר היוצא ודין אבר ובשר המדולדל והו"ל כלאו שבכללות שאין לוקין עליו וכו'. ועי' בפלתי שם שמיישב דברי המ"מ.

9. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף עד עמוד א

רש"י ד"ה אכלו לזה האבר המדולדל. נ"ב עי' מהרש"א ואולם כוונת רש"י בפשיטות דוקא אבר המדולדל אינו לוקה. אבל אבר יוצא הוי אבר מן החי גמור ולוקה עליו וז"ב ופשוט. והנה שיטת הרמב"ם פ"ה מהל' מא"ס דאבר המדולדל אסור מן התורה עי' הה"מ שם. ועי' פר"ח יו"ד סי' ס"ב להרמב"ם אינו לוקה משום דהוי לאו שבכללות דגם אבר יוצא בכלל בשר בשדה טרפה ועי' פר"ח דהביא ראיה מתוספתא מפורשת סוף ע"ז דאברים המדולדלים אסורים לבני נח וכ"ש לישראל וע"כ מה"ת אסור דאי דמרבנן מאן אסריה לב"נ ואף לשטת הסמ"ק מובא בש"ך יו"ד סי' נ"ה דגם אבר המדולדל אסור להושיט לבני נח היינו דוקא לדידן אסור משום דאתי למחלף באבר מן החי גמור עי' פר"ח סי' ס"ב אבל בתוספתא מבוואר דאבר המדולדל אסור איסור עצמו לב"נ ופשיטא דמן התורה אסור:

• ועיין במרומי שדה באריכות

10. ספר שערים מצוינים בהלכה

אהדרינהו רב יוסף לאפיה. פרש"י בכעס. ועי' במס' פסחים (קיג:) שלשה חיייהם אינם חיים הרחמנים והרתחנים כו', ואמר רב יוסף כולהו איתנהו בי.

11. תוספות מסכת חולין דף עד עמוד א

ולהאי תנא דקפריך טרפה דשחיטה מטהרתה מנא לן - קצת תימה דכולא חדא ברייתא היא בת"כ וידע רישא ולא ידע סיפא.

12. חידושי הרמב"ן מסכת חולין דף עד עמוד א

הא דאמרינן ולהאי תנא דפריך טרפה דשחיטה מטהרתה מנ"ל. תימה הוא שהרי סיפא של ברייתא זו דפרכה קתני בהדיא הכי ת"ל מן הבהמה יש מן הבהמה שמטמאה ויש מן הבהמה שאינה מטמאה פרט לטרפה ששחטה, ואיתא בספרא, [1] ומכאן יש ללמוד שאין כל בעלי הגמ' שונים ספרא, ושמע השומע מקצתה של ברייתא ולא שמע סופה כמו שאמרו במס' יבמות (ע"ב ב') והיכא תני לה בת"כ וכו', אלמא ר' יוחנן לא הוה ידע ליה עד דגמריה מר"ל, והיינו דאמרינן ואמרי לה

במתנייתא, שיש מן התלמידים מי ששנאה והזכירה בבית המדרש, או שמא במקום אחר היא שנויה דלא מסיים בה מן הבהמה מקצת בהמה אינה מטמאה וכו', והך דספרא לא שמיע ליה.

13. תורת חיים מסכת חולין דף עד עמוד א

ולהאי תנא דפריך טרפה דשחיטתה מטהרתה מנ"ל. כתבו התוספות קצת תימא דכולה חדא ברייתא היא בתורת כהנים וידע רישא ולא ידע סיפא [2] נראה דלא קשה מידי דסתמא דש"ס הוא דקאמר ולהאי תנא דפריך טרפה דשחיטתה מטהרתה מנ"ל ואיכא למימר דלא ידע סיפא דברייתא וכי פריך מעיקרא והתניא בן שמנה חי יוכיח לא היינו סתמא דש"ס אלא בימי רב כהנא הקשוה ואינהו ודאי הוו ידעי סיפא דברייתא.

14. ספר שערים מצויינים בהלכה

התפרסמו לאט לאט והביא נמי הראיה ממס' יבמות, ואח"כ נקבעו הספרא והספרי והתוספתא שילמדו ע"י כל רבותינו ועד עכשיו נשאר התקנה כמו שאמרו [שבועות מא:]: אמר רב נחמן הא אנא ורב ששת דתנינא הילכתא וסיפרא וספרי ותוספתא וכולי הגמרא. ועי' מש"כ לקמן (קי: ד"ה דתנן).

וכו'. אבל עי' ברש"י לעיל (סו. ד"ה תנא דבי רב) דברייתא דתו"כ היה שגור בביה"מ בפי כולם [ועי' מש"כ שם] וכדברי הרמב"ן כתוב באגרת רב שרירא גאון (פ"ו ברייתות) דהספרא וספרי לא היו כל כך מפורסמים אלא

15. דף על הדף חולין דף עד עמוד א

בגמ': והתניא בן שמנה חי יוכיח וכו' אמר רב כהנא, יש במינו שחיטה אגב אמו, ותנא דידן מינא דאמיה לא פריך. וכתב הגאון ר' יוסף ענגיל זצ"ל בספרו אתון דאורייתא (כלל י"ד): וצריך להבין באיזה סברא נחלקו המשנה והברייתא הנ"ל דהברייתא סוברת דבן שמנה חי חשיב יש במינו שחיטה הואיל ויש בו שחיטת אגב אמו, וכתב שם לבאר בזה בהקדם מש"כ שם לחקור בהיתר דבן פקועה, האם הפירוש הוא דנחשב העובר לנשחט ע"י שחיטת האם, או דהוא היתר בעלמא שהתירו התורה.

ולפי"ז כתב שם לבאר דבזה פליגי כאן בגמ' דהברייתא סוברת דהיתר מפאת שנחשב העובר לנשחט, וע"כ שפיר חשיב יש במינו שחיטה אגב אמו, אבל המשנה סוברת דרק היתר בעלמא הוא ולא מפאת שנחשב כשחוט, וע"כ שפיר אין במינו שחיטה כלל כיון דגם אגב אמו הרי איננו נשחט רק שנעשה היתר בעלמא ולא מטעם שחיטה עכ"ז ודפח"ח.

בעצם החקירה הנ"ל לגבי היתר דין פקועה כתב בקובץ שרידי אש (ע' קכ"ד אות ג') דיש להוכיח בזה מדברי הר"ן שהקשה מאי שנא חלב דשליל דשרי מדם דשליל דאסיר. ותירץ דקרא דכל בבהמה תאכלו מתיר רק מידי דבר אכילה, ודם לאו בר אכילה הוא. הרי מבואר דקרא דכל בבהמה תאכלו מיירי גם באכילת חלב השליל, ומוכח דאין זה משום דנשחט אגב אמו, אלא חלות היתר בעלמא.

ובדומה לזה כתב הרא"ש ליישב כיצד חלב השליל מותר, דיו לולד שיהיה כאמו דאין שחיטה מתרת חלבה. ותירץ דגזיה"כ הוא, שהרי למדנו שאם חותך מן הבהמה אסור ומן העובר מותר. הרי מבואר מדבריהם דהיתר דשליל אינו חלות שחיטה בעובר, אלא חלות היתר חדשה ע"כ.

16. הר"ן על הרי"ף מסכת חולין דף כה עמוד ב

גרסי' בגמ' [דף עד א] בעי רב הושעיא הושיט את ידו במעי בהמה ושחט בה בן ט' חי מהו תיבעי לרבי מאיר תיבעי לרבנן תיבעי לרבי מאיר דע"כ לא קאמר ר' מאיר בן פקועה טעון שחיטה אלא היכא דיצא לאויר העולם אבל במעי אמו לא שריא ליה שחיטה או דילמא אפילו לרבנן ד' סימנין אכשר בה רחמנא ולא איפשיטא. והרי"ף ז"ל השמיטה מן ההלכות ואפשר שסובר דכיון דאסיקנא דארבעה סימנין אכשר בה רחמנא שחיטה מהניא ליה אבל בתוס' כתבו דאכתי בעיין לא איפשיטא דאיכא למימר כי אמרינן דסימנין דידיה אכשר בה רחמנא ה"מ בשאין סימני אמו מועילים לו כגון שנקרעה או שנטרפה אבל כל שיש לו סימני אמו [אין לו סימני עצמו] או דילמא בין כך ובין כך ארבעה סימנים אכשר בה רחמנא וכיון דבעיין לא איפשיט נקיטינן לחומרא:

17. ספר טורי זהב על יו"ד - סימן כד

(ד) ויש מי שפוסל גם בזה. הוא דעת הרמב"ם בטור וק"ל מתלמוד ערוך שאינו כן דהא בפרק בהמה המקשה (דף עד) בעי רב הושיט ידו למעי בהמה ושחט בה בן ט' חי מהו כו' ואמאי לא אסרינן לה מטעם חלדה דהא אין הסכין מגולה אלא ע"כ דאין חלדה אלא במה שהוא קשור בצוארה ובעל הלבוש שגג בזה בסימן י"ד כמ"ש שם:

18. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עד עמוד א

הושיט את ידו למעי בהמה ושחט בן ט' חי מהו. לא שייך לפסול שחיטתו משום חלדה, דדוקא אם כרך מטלית עליה הוי חלדה, אבל אם פרש טלית על הכל יחד, אין זה חלדה. ויעוי' בתוס' בביצה (ו א) דאע"ג דבלילה אסור לשחוט, ולשחוט בתוך מעי הבהמה לא עדיפא מבלילה, מ"מ זה אינו אלא לכתחילה.

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עד עמוד א

משנה. קורעו ומוציא את דמו. [1] והטעם דדמו אסור כתב הר"ן משום דשריותא דבהמה "תאכלו" נאמר רק על מידי ד"אכילה" ולא על דם שהוא "משקה". [2] אכן רש"י במשנתנו פירש הטעם מצד דלא גרע מדם האיברים. ובאור דבריו דבהיתירא ד"בבהמה" נתחדש דהעובר שבמיעה דינו כמו ידה או רגלה, ולכך החלב של העובר מותר כאן דדינו כמו יד או רגל ולא כמו חלב משא"כ לגבי דם דהדם של ידה או רגלה ג"כ נאסר.

20. ספר טורי זהב על יו"ד - סימן יג

(ג) ואינו טעון שחיטה. זהו לשון מיותר לכאורה ונראה דקמ"ל דאין בו איסור אבר מן החי ומותר לאוכלו אפילו חתך ממנו בזמן שהוא חי עדיין וכיוצא בזה מצינו בפ"י רש"י בסוף פרק רבי עקיבא שכתב דאין בו משום איסור אבר מן החי כיון דאין טעון שחיטה אלא שיש בו משום בל תשקצו כו' עכ"ל וכאן אין בו משום בל תשקצו דשקיל ליה בעודו חי ומבשלו דאי היה בו משום אבר מן החי היה אסור כיון שחתכו בעודו חי. ובטור כתוב כאן ודמו אסור וחלבו מותר [3] וכתב הרא"ש הטעם דדמו אסור לפי שהוא נבלע בכל הגוף וחשוב כדם האברים של הבהמה עצמה עכ"ל וצריך לבאר דעתו למה לא יהיה גם החלב נחשב כחלב עצמה של הבהמה ונראה דעתו שהדם שבעובר מתערב עם דם הבהמה עצמה שהעובר נתהוו ונזון ממנו ע"כ לא עדיף מדם הבהמה עצמה:

21. ספר שערים מצוינים בהלכה

משנה מצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה.
פירוש בחידושי הר"ן דס"ל לר"מ
שלא התירה התורה עובר בשחיטת אמו אלא
בשאי אפשר לו בשחיטת עצמו כגון בן תשעה
מת או בן חי אפילו חי אבל בן תשעה חי
שהוא נותר בשחיטת עצמו לא התירתו תורה,
ורבנן סברי כל בבהמה שריא רחמנא ואפילו
בן תשעה חי. וכזה כתב בפרישה (יו"ד סי' יג

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עד עמוד ב

אינו נוהג בשליל וחלבו מותר. בהג"א הביא שיטת הראב"ה בשם אביו שבן פקועה טרפה אסור מה"ת. אף שחלבו וגידו מותרין טריפה אסור. וסברתו היא דחלב וגיד כשנוצרו בתחילה חל עליהם ההיתר דכל בבהמה תאכלו, משא"כ בטריפה שהאיסור חל אח"כ, ולא חל ההיתר לענין זה. וטריפה שנוצרה מתחילה כשרה.

23. רש"י מסכת חולין דף עד עמוד ב

חלבו דמאי - אע"פ שהוא בכל הספרים אמת הדבר שהוא שבוש ולא יש חכם אשר יושיבנו על כנו דהיכי בעי חלבו דמאי והא ודאי ליכא לאוקומי מילתיה אלא בשליל דבן ט' חי דהא עליה קאי אלא בפרק דגיד הנשה גרסינן לה לכולה כי הא ואגב שיטפא דגירסא אישתבשו בה למיגרס' הכא והכי גרסינן והא מיפלג פליגי דתניא כו' וא"ר אלעזר א"ר אושעיא מחלוקת כו' עד ור' יהודה לשיטתו אלא אי אתמר כו' ולא גרסינן בהאי פירקא אלא חלבו דגיד אבל בפ' גיד הנשה גרסינן לה והכי פירושו והא מיפלג פליגי בין בחלב בין בגיד דתניא גיד הנשה נוהג בשליל וחלבו של שליל אסור וכדמפרש בבן ט' חי דקסבר חדשים ואוירא גרמי ואע"פ שנשחטה אמו והוציאהו.

24. תוספות מסכת חולין דף עד עמוד ב

חלבו דמאי - בקונטרס לא גריס ליה דפשיטא דבשליל איירי ולא גרסינן אלא חלבו דגיד דלא איירי בבהמה אלא בשליל ור"ת אומר שיש ליישב הגירסא וה"פ חלבו דמאי איילימא חלבו דשליל כלומר דגוף דשליל כגון חלב הכליות ושעל הקרב ואתא לאפקוי מחלב דגיד דשליל והא מיפלג פליגי דשרי ר' יהודה חלבו וגיד דשליל של בן ט' אלא חלבו דגיד דלא פליג ר"מ אלא לענין שחיטה אבל חלבו דגידו שרי והא דקאמר לעיל למעוטי חלבו וגידו כלומר היינו חלבו דגידו אי נמי וגידו נקט לקונקות דשרי הא פליג ר"מ ואסר אפ"י חלב דגיד וקונקות דשליל מדקתני כל מקום שהוא משמע אפילו דשליל וקתני

חותך שומנו מעיקרו וגם מחטט אחריו משמע דאסר אפילו קנוקנות וכי קאמר חלבו דגיד הוה מצי למיפרך מ"מ אמאי נקט רבי אושעיא אלא על עסקי שחיטה בלבד כיון דפליג נמי בחלב כליות ודקרב ודגיד דשליל אלא דעדיפא פריך דבחלב גיד נמי פליגי ומהאי טעמא נמי לא קאמר למעוטי דמו דהוי לכ"ע בכרת משום דאלא על עסקי שחיטה קאמר ואכתי תקשה לן הא פליגי נמי בחלבו וגידו ולכך הוצרך לומר דאלא על עסקי אכילה בלבד אתמר והא דפליגי באותו ואת בנו בכלל אכילה הוא.

25. ספר שערים מצוינים בהלכה

למעוטי רובעו וחורש בו. פרש"י בכלאים ושור וחמור דודאי לוקה. ומבואר דלענין רביעה וחרישה הוי בהמה מעליא, וכתב במנ"ח (מצוה כו) דאם שחט בן פקועה לעבודה זרה, אף דאינו טעון שחיטה כלל, מ"מ לענין ע"ז מקרי שפיר שחיטה, ומ"מ צ"ע דאפשר כיון דבישראל הוי כמונה בדיקולא הוי רק כמו חגב, ולשיטת הרמב"ם (עכו"ם פ"ג ה"ד) אם שחט חגב לע"ז פטור באין עובדתה בכך.

ולענין מעשר בהמה כתב המנ"ח (מצוה שס) דלפי פרש"י (ד"ה דגמר) דבן פקועה הוי כמו יוצא דופן, וכ"כ ברבינו גרשום לעיל (לח:): בן פקועה שאינו יוצא דרך הרחם, א"כ אינו נכנס לדיר להתעשר כמו יוצא דופן, ולהתוס' דהוי כמו שחוט, נראה ג"כ דאינו מתעשר דשחיט אינו מתעשר, ואף למ"ד דפודין פטר חמור בבן פקועה, מ"מ אינו מתעשר.

26. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עד עמוד ב

מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר פודין. הנה בעלמא כשנחלקו רב אשי ומר זוטרא הלכה כרב אשי, ואולם כאן פסק ר"ת כמר זוטרא, משום דלרב אשי קשה דשה שה מאי אהני לך, דהא מרבינן הכל. ובאמת ה"א אפשר לומר דהנה ביומא (מט ב) איכא למאן דאמר דאם מת הכה"ג אחר שהתחיל בשחיטת הפר, הכהן שבא במקומו ממשיך לשחוט וא"צ להביא פר אחר, ואע"ג דכתיב בזאת יבוא אהרן אל הקדש בפר בן בקר, אמר'י בפר ואפילו בדמו של פר. ופריך מהא דאין פודין בשחוטה, ומשני דהתם ילפ"י שה שה מפסח. א"כ י"ל דלרב אשי הגזירה שוה נצרכה למעט שחוט, דאע"ג דחשיב שה מ"מ א"א לפדות בו, אבל בבן פקועה שפיר פודין.

27. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עד עמוד ב

א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתך דגמרת שה שה מפסח וכו'. ויש לדקדק מנא ליה לרב אשי הא. והרי י"ל בפשיטות דטעמיה דמר זוטרא מצד הסברא שאמרו בצדדי האיבעיא דכבישרא בדיקולא הוא.

וצ"ל דהיה קים ליה לרב אשי דעיקר צדדי האיבעיא אין לנו כח להכריע בסברא, וא"כ בע"כ טעמיה דמר זוטרא הוא מטעם אחר דגמר מפסח. [א"ה, וקרוב לזה כתב הרמב"ן ז"ל, וז"ל: ורב אשי הכי קאמר ליה למר זוטרא מאי דעתך דודאי שה הוא דמסתברא דלאו בישראל בדיקולא הוא כיון דרהיט ואזיל אלא מטעם גז"ש ילפת לה וכו'. עכ"ל הרמב"ן].

28. תוספות מסכת חולין דף עד עמוד ב

דגמר שה שה מפסח - פירש בקונטרס דפסח פסול משום יוצא דופן ואי אפשר לומר כן דא"כ לר"מ היאך פודין בו דאמר לעיל דאליבא דר"מ שה מעליא הוא ופודין בו אלא מיפסיל מטעם שחוטה דאין פודין בשחוטה כדאמר בפ"ק דבכורות (דף יב.).

29. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עד עמוד ב

תוד"ה דגמר שה שה מפסח. פירש בקונטרס דפסח פסול משום יוצא דופן וכו' וא"א לומר כן וכו' אלא מיפסיל מטעם שחיטה וכו'. ונפק"מ בין שיטת רש"י לשיטת התוס' בב"פ שבא על ב"פ ונולד מהן שה [בלידה רגילה] דדינו כב"פ דאי"צ שחיטה, דלתוס' גם בכה"ג פסול לפסח, ואין פודין בו. אך לפירש"י כשר דהוי אינו יוצא דופן.

30. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עד עמוד ב

מהו למנות בו ראשון ושני. לכאוי' הרי העובר מחובר לאמו ולא רק כמונה בקופסא, דכדי להוציא צריך לחתכנו, ואמאי לרבי יוחנן מונין בו ראשון ושני. ומוכת בגמ' לפי פירש"י דאיירי בעובר שכלו לו חדשיו, דכיון דיש לו חיות מצד עצמו הו"ל כגוף אחר, ובזה ס"ל לר' יוחנן דלא הוי חיבור ונעשה שני. ובאמת יש בראשונים שכתבו דבעובר מת ודאי הו"ל חיבור. ולרש"י הנ"ל א"צ שיהי' בדוקא מת וכנ"ל. [ויש בראשונים (ע' רמב"ן) דס"ל דר"ל ור"י פליגי בכל עובר הניתר בשחיטת אמו ע"ש].

ולפ"ד רש"י דאירי בבן ט' חי, יבואר מדוע הרמב"ם לא הזכיר כלל בהלכותיו מנידון זה, משום דלהלן מבואר דלדידן קי"ל דאין ב"פ מקבל טומאה מחיים, וא"כ אין המחלוקת שייכת לדינא, דאף שהבהמה נגעה בטומאה אין העובר נטמא כיון דאירי בבן ט' חי.

31. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף עד עמוד ב

אלא לדידך במאי איתכשר. בשואל ומשיב (ח"א סימן רפה) נשאל אמאי לא מקשה כן על עיקר דברי רבי יוחנן דהעובר חשיב שני במאי איתכשר. והשיב לו דבדינא דריו"ח דמונה ראשון ושני הי' אפשר לומר דא"צ הכשר מים, משום דמיירי בבהמת קדשים וחיבת הקודש מכשרתו, ובפרט לריו"ח דס"ל שהמקדיש בהמה מעוברת רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר, והיינו דיש לעובר דין קדשים כמו לבהמה עצמה, ולכך א"צ הכשר. ואף דהגמ' לעיל מסתפקת בדין חיבת הקודש אי מונין בה ראשון ושני או לא, היינו דוקא אם נטמא מצד חיבת הקודש, די"ל דאין מטמא אחרים, כיון דזהו חידוש, ומהני רק לגבי עצמו, אבל הכא איירי לגבי העובר ולא גבי הבהמה, דהיא הוכשרה בשחיטה או בדם ולא מצד חיבת הקודש, ושפיר מהני לעובר חיבת הקודש. אבל במתני' ליכא לשנויי הכי, כיון דאיירי בהוציא ידו והו"ל בעל מום דטריפה ופקע לה דין דחיבת הקודש. אולם לכאן צ"ע בעיקר הקושיא, דהא שפיר מצינו לאוקמי דהי' הכשר מים, וע"ז אמר ריו"ח דמונין ראשון ושני, ורק אהא דאיתא הבשר מגע נבילה, דמשמע שהוא דבר ברור דלעולם הבשר טמא, שפיר פריך במאי איתכשר.

32. דף על הדף חולין דף עד עמוד א

במשנה: השוחט את הבהמה ומצא בה בן שמונה חי כו' שחיטתו אמו מטהרתו.

בפרשת דרכים (דרוש א') הביא שמה ממי שכתב שיוסף חשד בהשבטים שאכלו אבר מן החי, הוא משום שאכלו בן פקועה, ובן פקועה לא בעי שחיטה, דניתר בשחיטת אמו.

וע"ש בפרשת דרכים דנקט דלגוי מותר להושיט אבר מן החי של בן פקועה. למ"ד מי איכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור (עיין לעיל דף ל"ג ע"א), וכן כתבו בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' י"ד) ובמנ"ח (מצוה תנ"ב), אבל בפמ"ג (יו"ד שפ"ד סי' י"ג ס"ק ג) מצדד דאסור ליתן לגוי לכו"ע, דהא שה מעליא הוא דרהיט ואזיל, ושה קרינן בל' כדקאמר הכא בסוגיין שמשום הכי פודין בו.

ומ"מ כתב הפרשת דרכים שרק - אחרי - שהותרה לישראל, אז יש לומר מי איכא מידי וכו' והותר לגוי, וא"כ קשה דבזמן השבטים עדיין לא הותרה לישראל.

עוד טען בפרשת דרכים שם, דאף דבן פקועה לא בעי שחיטה, מ"מ אסור לאכלו כשהוא חי, דלא עדיף משחוטת כשהוא מפרקט שאסור לאכלו משום לא תאכלו על הדם, ובעי עכ"פ נחירה, אבל בהגהות שם מביא מס' נאות יעקב ואחיעזר (ח"ג סי' מ"ח) דבן פקועה הגדר הוא שהוא כמו דגים וחגבים, והראי' שגם דמו וחלבו מותרים, וע"כ גם איסור אבמה"ח ומפרקט אינו נוהג בו.

בפתחי תשובה (יו"ד סי' פ"ז ס"ק י"ד) הביא ספק מהגרעק"א אם יש איסור לבשל בשר בחלב בן פקועה, אם דינו כמו חלב מתה שאין בו בשר בחלב, או שכיון שראוי להיות אם יש בו בשר בחלב.

וע"ש שהגרעק"א והשעה"מ נוטים להקל, והנו"ב (תנינא יו"ד סו"ס ל"ו) כתב להחמיר, וע"ש עוד משו"ת חת"ס (יו"ד סי' י"ד).